

4. Ishenko, Yurii. 2019. "Argumentaciya v naukovomu diskursi" ["Argumentation in scientific discourse"]. *Filosofski osnovi naukovih doslidzhen, Philosophical foundations of scientific research* 186–195. Kyiv: Interservis.
5. Konverskij, Anatolii. 2007. *Logika tradicijna ta suchasna* [Traditional and modern logic]. Kyiv: Vidavnicno-poligrafichnij centr "Kiyivskij universitet".
6. Navrockij, Volodymyr. 2001. "Logichni teoriyi dialogu i diskursu: kognitivnij pidhid" ["Logical theories of dialogue and discourse: a cognitive approach"]. *Filosofska dumka, Ukrayinskij naukovotoretychnij chasopis, Philosophical thought. Ukrainian scientific and theoretical journal* 3: 17–28.

7. Riker, Pol. 2001. *Istoriya ta istina* [History and Truth]. Kyiv: KM Academia: Pulsari.
8. Riker, Pol. 2000. *Sam yak inshij* [Oneself as another]. Kyiv: Duh i Litera.
9. Suhodub, Tetiana. 2022. "Listuvannya yak filozofskij zhanr: analiz u konteksti zhittjetvorchosti G.S. Skovorodi" ["Correspondence as a philosophical genre: analysis in the context of the life and work of H.S. Skovoroda"]. *Visnik Nacionalnogo aviacijnogo universitetu. Seriya: Filozofiya. Kulturologiya, Proceedings of the National Aviation University. Series: Philosophy, Culturology* 2 (36):67–74. <https://doi.org/10.18372/2412-2157.36.16974>

T. Sukhodub

HISTORICAL AND PHILOSOPHICAL ARGUMENTATION IN MODERN PHILOSOPHICAL DISCOURSE

Introduction. The article examines the historical and philosophical process and modern philosophical discourse in the context of the problem of argumentation. **The aim** of the research is to show the features of modern philosophical discourse, identifying the connection with the experience of human thinking and existence. **Research methodology.** is hermeneutic phenomenology according to which the process of understanding is focused on both self-awareness and being. **Research results.** The argument as the basis for proving ideas, principles, conceptual positions, teachings, etc. in philosophy has its specifics. The peculiarity of historical and philosophical argumentation is that scientific discourse uses as "arguments" the categorical "language" of the culture of a certain era, a person's worldview, the mentality and style of his thinking. This means that the process of philosophical argumentation goes beyond the boundaries of traditionally scientific, rational methods of proof and relies in particular on artistic, mythopoetic, religious images, aesthetic experiences, topological reflection, etc. **Discussion.** The problem of argumentation is considered in a polemical discourse with Y. Ishchenko and V. Navrockij. Both researchers interpret "discourse" as a "communicative phenomenon". The ideas of constructing a logical and cognitive model of discourse, focused on the "inner worlds" of communicants, the connection of discourse not only with language but also with thinking, the subject of thinking, the idea of the "unity" of discourse and life were of particular scientific interest. **Conclusions.** In the history of knowledge, argumentation was a "form" of proof in the logical and gnoseological sense, i.e. it was a system of judgments, inferences, and a way of organizing knowledge. The modern interpretation of argumentation considers it as a "communicative act" in which important meaning is a person's mentality, person's beliefs, biography, traditional forms of acquiring knowledge, etc. Philosophical argumentation goes beyond the boundaries of logical form relying on a symbolic understanding of culture.

Keywords: *history of philosophy, modern philosophical process, argumentation, dialogue, discourse.*

УДК 141.4:005.44(045)

I.B. Шавріна

РЕЛІГІЙНА СВІДОМІСТЬ У КОНТЕКСТІ ПРОЦЕСІВ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Київський національний університет імені Тараса Шевченка
ORCID: 0000-0001-8533-6256

Анотація. *Стаття присвячена дослідженню філософських основ глобалізації, взаємовпливам глобалізації й релігії, місцю релігійного фактору в сучасних глобалізаційних процесах. Особливо виділяється поняття «релігійна свідомість», яке не є постійною величиною. В добу глобалізації й відбуваються певні зміни в релігійних смислах, що впливає на свідомість сучасних вірян, їхнє ставлення до сфери сакрального і профанного. Звертається увага на спроби створення так званої «єдиної релігії», які призводять до фактичного знищення ціннісних орієнтацій людини. Саме релігійна свідомість впливала і впливає на формування ціннісних орієнтирів, світогляд, збереження традицій, виховання й освіти. Головним висновком є те, що проблема толерантності повинна реалізуватися на основі принципу гуманізму, свободи совісті, відмови різних релігій на їхню пріоритетність, ставлення до кожної релігії як до культурної цінності, до культурного феномену. Зміни у релігійній свідомості можливі тільки на основі діалогу, який і дозволить підійти до вирішення багатьох проблем сучасного світу.*

Ключові слова: *людина, свідомість, релігія, глобалізація, сакральне, профанне, світ, традиції, церква, переживання, соціум, соціальні інституції.*

Вступ

Сьогоднішній світ розвивається настільки швидко, що мало хто з найвидатніших умів сучасності здатен цілком надати характеристику всім тим процесам, що відбуваються кожної хвилини, і які, безумовно, впливають на людину, її душу і дух. Нинішньому мінливому світові характерним є знецінення духовних ідеалів, розмивання духовних орієнтирів, що, у свою чергу, веде до «загубленості людини», яка щоразу вдається до нових пошуків духовних і душевних цінностей. Ми перебуваємо у досить складній ситуації – з одного боку, соціально-економічна криза, що стосується всіх шарів суспільства, а з іншого, – криза духовна, яка розпочалася ще в ХХ столітті. Усі цивілізаційні

досягнення роблять людину майже богом – для неї можливо все. Але чи готове людство і, що ще більш важливо, кожний індивід окремо взяти на себе відповідальність за свої можливості й чи готовий він духовно до всіх цих глобальних змін, чи дасть він усьому цьому раду і чи використає на благо усі свої здобутки? Це проблема, яка є особливо актуальною для сьогодення. Релігія була, є і залишається однією з найскладніших форм суспільної свідомості. Релігія виникає одночасно з появою людини і поступово, у зв'язку з суспільними трансформаціями, послідовно проходить етапи політеїзму, генотеїзму та монотеїзму. Релігія є відносно стабільним і достатньо консервативним утворенням, на відміну від релігійної свідомості як такої. Релігія, як і всі соціальні

інституції, прагне пристосуватися до конкретних змін у соціумі. Сучасні процеси в світі, військове протистояння в Україні, економічні негаразди в багатьох країнах – усе це впливає на релігійну сферу. І суто зовнішня оболонка релігії, й сфера релігійної свідомості значно змінилися в останній період. Усі процеси, що пов'язані з релігійною свідомістю, характеризуються як нестабільні і контраверсійні. Сучасний період можна кваліфікувати як період конфлікту між традицією і новими віяннями. З одного боку, релігійна свідомість прагне пристосуватися до нових умов суспільного буття, з іншого боку, намагається чинити спротив змінам у соціумі, прагне, зберігати власну цілісність. Водночас релігійна свідомість здатна, у такий чи інший спосіб, впливати на суспільство. Слід зазначити, що саме релігійна свідомість впливала і впливає на формування ціннісних орієнтирів, світогляд, збереження традицій, виховання й освіти.

Мета дослідження

Метою дослідження є осмислення виявів та проявів впливів глобалізаційних процесів на зміни сутнісних характеристик релігійної свідомості. Зазначена мета конкретизується необхідністю визначення методологічної основи для пізнання процесів глобалізації, її системних характеристик. Принципово важливим є визначення поняття «глобалізація» в умовах сучасних реалій та місця релігійного розмаїття у предметному полі дослідження. Окрім того, виникає необхідність розкриття інтерпретацій динаміки релігійних трансформацій та виявів релігійних абрисів сучасної свідомості. Також важливим є розкриття пізнавального потенціалу теорій, що інтерпретують зв'язок релігії й глобалізації, прояснити природу якісно нових паттернів релігійного розмаїття, яке розвинулося під впливами глобалізації.

Методологія дослідження

Початок XXI століття характеризується особливою увагою світової дослідницької літератури до тих змін, що відбуваються в межах релігійної свідомості. Це пов'язано з тими процесами, що привносять до суспільного життя глобальні зміни – переорієнтація економіки, міграційні процеси, війни, корінні зміни в гуманітарній політиці й т.п. У такий спосіб і виникає нагальна потреба у розробці нових методик і цілісної методології щодо аналізу актуальних тенденцій у релігійній свідомості. Йдеться про те, що в якості основних методологічних засад, на нашу думку, слід виділити порівняльно-історичний метод, який надає нам можливості не тільки осмислити, але й переосмислити сучасні процеси в цілому світі й нашій країні; соціокультурний метод, який дозволяє обґрунтувати як позитивні, так і негативні впливи глобалізації; міждисциплінарний метод, який надає можливість звернутися до інших сфер людського пізнання і порівняти рівні різноманітних процесів, що відбуваються у світі; системний метод, який дозволяє не тільки розкривати сутнісні характеристики тих чи інших процесів, але й характеризувати перспективи майбутнього, принаймні, обрії економічного, політичного, культурного руху людства й України.

Результати

Релігійна свідомість як така має не тільки позитивний вплив, але й негативний. Іншими словами, релігійна свідомість виконує в конкретному соціумі дві протилежні функції: з одного боку, відбувається диференціація суспільства на віруючих і невіруючих, а з іншого боку, релігійна свідомість в екстремальних ситуаціях має вже іншу функцію – функцію об'єднання. Глобальні проблеми, фактично, презентують нові загрози сучасної доби, загрози для існування людства. Ці загрози виникли на ґрунті нестабільності сучасного світу, підвищеної конфліктності в галузі економіки, політики, культури, невизначеності для багатьох країн світу їхнього дійсного значення в різних сферах людського буття. Потенційно загроза існуванню людства існує і буде існувати, якщо не буде знайдено позитивне рішення для об'єднання сил усіх країн, держав та урядів, що в сучасних умовах виявляється достатньо складним моментом. Для подолання глобальних конфліктів сучасності, перш за все, необхідна гармонізація як міжнародних відносин, так і міжконфесійних відносин, тому що і перші, і другі в умовах глобалізації прагнуть до конфронтації в різних країнах світу.

Вище ми наголошували, що зміни релігійної свідомості в умовах глобальних проблем сучасності є достатньо складною і багатоаспектною проблемою, що обумовлює її міждисциплінарний характер. На нашу думку, існує певна кількість факторів, які можна охарактеризувати як пов'язуючі ланки між глобальними проблемами сучасності й релігійною свідомістю. Аналіз цієї проблеми передбачає її розгляд в усіх ракурсах.

У сучасній українській і зарубіжній науці існує достатня кількість досліджень, які пов'язані з глобалістикою і свідомістю. Це праці (Гантігтона, 2004); (Дарендорфа, 2013); (Доусона, 2018); (Гароді, 1990); (Гелбера, 2002); (Глейзера, 2005); (Кримського, 2008); (Лоренца, 1983); (Прадетто, 1998); (Шпільмана 1998, 10-18) та ін. У сучасному поліконфесійному і полікультурному суспільстві, як зазначають вищезгадані автори, існує активізація вже існуючих соціальних конфліктів на етнорелігійному ґрунті. Отже, йдеться про необхідність розкриття об'єктивних факторів, що породжені різноманітними трансформаціями в сучасних соціумах. При цьому під поняттям «трансформація соціуму» ми розуміємо стабільну глобальну тенденцію, яка призводить до змін суспільної свідомості у добу постмодерну. Окрім того, слід сформулювати й визначення релігії, надати їй філософсько-соціальну дефініцію. На нашу думку, релігія – це стабільна система вірувань, яка інтегрує індивідів у спільноту, яка вимагає від них певної послідовності сакральних дій, ритуалів, обрядів, правил, норм поведінки й т.п., що й призводить до формування особливої системи цінностей. Для формулювання цієї дефініції ми дотримувалися структурно-функціонального підходу до осмислення релігії, тобто з точки зору її значущості для соціуму загалом, а також урахували її аксіологічне значення. Релігійна свідомість містить у собі чуттєвий та ідейний компоненти. У зв'язку із цим, релігійна свідомість у взаємопов'язаності з глобальними проблемами

сучасності виконує декілька функцій. По-перше, йдеться про те, що релігійна свідомість реалізує інтегруючу функцію, тобто є фактором, що сприяє локалізації культури. По-друге, йдеться про функцію диференціації, яка виступає суто антиглобалістським фактором, й який перешкоджає вдалій адаптації мігрантів у чужому середовищі, перешкоджає міжкультурному діалогу.

Слід зазначити, що проблеми глобалізації були і залишаються актуальними на багатьох рівнях існування сучасних країн. Особливо негативного забарвлення процеси глобалізації набувають у економічному і політичному аспектах. Релігієзнавство не стоїть осторонь від аналізу глобалізації й намагається дослідити її впливи на культуру, освіту, виховання, мистецтво, але найголовнішим завданням є виявлення взаємовпливів глобалізації й релігії. Сам термін «глобалізація» у філософсько-релігієзнавчому плані, на нашу думку, містить у собі певні моральні, культурні смисли, які прагнуть уніфікувати для всіх культур і народів. Такі смисли можна вважати «трансцендентними», тобто смислами «для всіх і на всі часи». Але ставлення релігії до глобалізаційних процесів не є позитивним. Так, наприклад, авраамічні релігії вважають глобалізацію суто негативним явищем. Водночас, якщо звернути увагу на основу християнства, то вона й є глобальною за своєю сутністю. Християнська релігія й виникає як прагнення об'єднати різноманітні культури, різні національності завдяки єдиним істинам. Сьогодні світу – це тридцять два відсотки віруючих християн від загальної кількості населення Землі.

Обговорення

Релігійна свідомість, на нашу думку, може виступати певним антиподом сучасної глобалізації, що має свої прояви як у антиглобалізмі, так і в прагненні до локалізації не-західних етнокультурних регіонів. У сьогоденні використовуються різноманітні «механізми» використання релігійної свідомості як певного знаряддя у боротьбі з противниками – неоднозначне тлумачення релігійних текстів, диференціація вірян на «своїх» і «чужих», внесення політичних змістів до релігійних процесів у соціумі. Таке привнесення дихотомії «свій-чужий» і сприяє активізації терористичних актів, тероризму загалом. Слід погодитися з положенням української дослідниці Т. Шоріної, яка вважає, що «тероризм є серйозною загрозою для прав людини і демократичних свобод. Державам як суб'єктам міжнародних відносин безумовно ставиться в обов'язок боротьба з проявами тероризму та упередження їх» (Шоріна 2016, 78). І церква повинна боротися з тероризмом, захищати права та свободи вірян. З іншого боку, сама церква прагне до глобалізації. Церква як інституція, як ми наголошували вище, містить у собі й інтегруючий фактор, і дезінтегруючий. Дезінтеграція виступає як результат взаємодії церкви із зовнішнім світом. У процесі глобалізації церква виробляє нові форми і методи у взаємодії з державою, соціумом, різноманітними релігійними організаціями, з вірянами. У сьогоденні не завжди спрацьовують традиційні методи комунікації, що існували в церкві впродовж століть, ці методи вже не відповідають «вкликкам»

глобалізації. Водночас слід наголосити, що сама релігія є системою. Кожна релігія має власну історію й є унікальною системою. Окрім того, кожна релігія констатує розмежування на сферу сакрального і профанного, а також пошук взаємодії з цим сакральним через мінімізацію або нівеляцію профанного. Сакральне існує тільки на рівні інтерпретативних форм у релігійних традиціях світу й є специфічним предметом переживання релігійної людини. Переживання є ґрунтом релігійної свідомості, воно виступає як безпосереднє внутрішнє охоплення явища. Усвідомлення переживання завжди має інтенціональний характер. При цьому релігійне переживання розуміється не як пасивна реакція, а як особистісний, індивідуальний відгук.

Висновки

Головним висновком є те, що рівень конфліктогенності соціуму не залежить від релігії, від стану релігійної свідомості. Всі війни за віру, а також конфлікти на релігійному ґрунті не є пов'язаними з необхідною свідомістю, з релігійною нетерпимістю, а виявляються певним ідейним прикриттям для захисту геополітичних і економічних інтересів певних країн. До речі, сучасний тероризм також активно використовує релігійну свідомість для реалізації власних цілей, оскільки сама релігійна свідомість є міцним, ірраціональним за своєю сутністю, фактором впливу на людину. Саме тому проблема впливу релігійної свідомості на людину була і залишається однією з найактуальніших тем для сучасних наукових досліджень. Особливо актуальною ця тема постає в сучасності, коли домінує світогляд постмодерну, який має своєю основою заперечення всіляких норм і правил, ґрунтується на ірраціоналізмі й спонтанності. Окрім того, для реалізації політичних цілей та завдань. До таких особливостей слід віднести – розмаїття в інтерпретації священних текстів, неподільність світського і релігійного, що має свої вияви у різноманітних формах взаємодії релігії й політики, а також «нові» тлумачення проблеми життя й смерті у певних релігіях. Сьогодні демонструє нам необхідність подолання багатьох суперечностей у релігійній свідомості, які містяться у радикалізації, фундаменталізації релігійної свідомості, а також її політизації. Нагальною постає проблема толерантності, яка повинна реалізуватися на основі принципу гуманізму, свободи совісті, відмови різних релігій від їхньої пріоритетності, ставлення до кожної релігії як до культурної цінності. Зміни у релігійній свідомості є можливими тільки на основі діалогу, який і дозволить підійти до вирішення багатьох проблем сучасного світу.

Список літератури

1. Dahrendorf R. *Auf der Suche nach einer neuen Ordnung. Eine Politik der Freiheit für das 21. Jahrhundert*. 2013. Verlag C.H. Beck oHG, München. P.15-43.
2. Dawson C. *Dynamics of World History*. 2018. La Salle, IL: Sherwood Sugden Co. P. 34-45.
3. Forces bring down terror in Jammu and Kashmir 2008. *The Economic Times*. 16.04. 56 p.
4. Garaudy R. *Ou allons nous*. 1990. Paris. P. 20-67.
5. Gelber K. 2002. *Speaking Back. The free speech versus hate speech debate*. Amsterdam-Philadelphia. P. 36-60.

6. Glaeser E.G. 2005. The Political Economy of Hatred. *Quarterly Journal of Economic*. № 120 (1). P. 45–86. URL: <http://econ.tau.ac.il/papers/faculty/w917.pdf>.

7. Кримський С. Б. *Під сигнатурою Софії*. К.: Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2008. 367 с.

8. Huntington S.P. 2004. Who Are We? The Challenges to America's National Identity. New York: Sicon & Schuster. 428 p.

9. Lorenz K. 1983. Das Sogenannte Bose. Zur Naturgeschichte der Aggression. Wien. P. 24–57.

10. Pradetto A. 1998. Konfliktmanagement durch militärische Intervention? Dilemmata westlicher Kosovo-Politik. Hamburg: Universität der Bundeswehr. P. 34–40.

11. Spielmann M. 1999. Das Westen und Kosovo Internationale Politik. № 8. P. 23–24.

12. Шоріна Т. Г. Глобальні ризики суспільства та проблема захисту прав людини (на прикладі міжнародного тероризму). *Вісник Національного авіаційного університету. Серія: Філософія. Культурологія*. № 2 (24). 2016. С.75–79.

References

1. Darhrendorf, Ralf. 2013. *Auf der Suche nach einer neuen Ordnung. Eine Politik der Freiheit für das 21. Jahrhundert*. München: Verlag C.H. Beck oHG.

2. Dawson, C. 2018. *Dynamics of World History*, 34–45. IL: Sherwood Sugden Co.

3. Economic Times. 2008. "Forces Bring Down Terror in Jammu and Kashmir" January 16, 2008. [https://economictimes.](https://economictimes.indiatimes.com/news/politics-and-nation/forces-bring-down-terror-in-jammu-kashmir/articleshow/2703331.cms)

[indiatimes.com/news/politics-and-nation/forces-bring-down-terror-in-jammu-kashmir/articleshow/2703331.cms](https://economictimes.com/news/politics-and-nation/forces-bring-down-terror-in-jammu-kashmir/articleshow/2703331.cms).

4. Garaudy, Roger. 1990. *Où allons-nous? An 2000 moins 10*, 20–67. Paris: Editions Messidor.

5. Gelber, Katharine. 2002. *Speaking Back: The free speech versus hate speech debate*, 36–60. Amsterdam-Philadelphia.

6. Glaeser, Edward. 2005. "The Political Economy of Hatred." *Quarterly Journal of Economic* 120 (1): 45–86. <http://econ.tau.ac.il/papers/faculty/w917.pdf>.

7. Krymskiy, Serhii. 2008. *Pid syhnaturou Sofii [Under the signature of Sofia]*. Kyiv: Vyd. dim "Kyievo-Mohylianska akademiia".

8. Huntington, Samuel. 2004. *Who Are We? The Challenges to America's Nationality*. New York: Sicon & Schuster.

9. Lorenz, Konrad. 1983. Das Sogenannte Bose. Zur Naturgeschichte der Aggression, 24–57.

10. Pradetto, August. 1998. Konfliktmanagement durch militärische Intervention? Dilemmata westlicher Kosovo-Politik, 34–40. Hamburg: Universität der Bundeswehr.

11. Spielmann, M. 1999. "Das Westen und Kosovo" *Internationale Politik* 8: 23–24.

12. Shorina, Tetiana. 2016. "Hlobalni ryzyky suspilstva ta problema zakhystu prav liudyny (na prykladni mizhnarodnoho teroryzmu)" ["Global risks of society and the problem of human rights (by the example of international terrorism)"]. *Visnyk Natsionalnoho aviatsiynoho universytetu. Seriya: Filosofiia. Kulturolohiia, Proceedings of the National Aviation University. Series: Philosophy. Culturology* 2 (24): 75–79..

I. Shavrina

RELIGIOUS CONSCIOUSNESS IN THE CONTEXT OF GLOBALIZATION PROCESSES

Introduction. The article is devoted to studying the philosophical foundations of globalization, the mutual influence of globalization and religion, and the place of the religious factor in modern globalization processes. The concept of "religious consciousness" is highlighted separately, which is not a constant value. In the era of globalization, certain changes in religious terms affect the consciousness of modern believers and their attitude to the sphere of the sacred and the profane. **The aim** of the article is to reveal those new meanings and contents that have been brought by modern globalization processes to the consciousness of a person, to the peculiarities of his attitude to himself, other people and the world as a whole. **Research methodology.** The main methodological principle for researching the peculiarities of a person's semantic load, new orientations of his being in the context of globalization, is an interdisciplinary approach, which allows to highlight essential changes in human psychology, his spiritual and value orientations, as well as in the attitude to his essence. The sociocultural approach reveals the specifics of experiencing and living as a human being in the new trends of the globalist world. **Research results.** Attention is drawn to attempts to create a so-called "unified religion", which leads to the actual destruction of human value orientations. It was religious consciousness that influenced and influenced the formation of value orientations, worldview, preservation of traditions, upbringing, and education. **Discussion.** The idea of "unifying the world" has existed for many centuries and was believed to be the only possible approach for all of humanity. Both negative and positive consequences of globalization processes are outlined. **Conclusions.** The main conclusion is that the problem of tolerance, which should be implemented based on the principle of humanism, freedom of consciousness, rejection of different religions on their priority, treatment of each religion as a cultural value, as a cultural phenomenon. Changes in religious consciousness are possible only based on dialogue, which will allow one to approach the solution of many problems of the modern world.

Keywords: man, consciousness, religion, globalization, sacred, profane, world, traditions, church, experiences, society, social institutions.

УДК 130.3(045)

Д.В. Богатирьов¹, І.В. Чорноморденко²

ЗНАЧЕННЯ ТРАНСЦЕНДЕНТНОГО У ІНТЕГРАЛЬНОМУ ТРАДИЦІОНАЛІЗМІ ТА ПРАВОСЛАВНІЙ ФІЛОСОФСЬКО-БОГОСЛОВСЬКІЙ ДУМЦІ

Київський національний університет будівництва і архітектури
bogatyriov.daniil@gmail.com¹, ORCID 0000-0001-6243-4005¹;
hmurii@ukr.net², ORCID 0000-0002-9204-6342²

Анотація. Як для інтегрального традиціоналізму, так і для православної філософсько-богословської думки характерними орієнтованості на сприйняття трансцендентного (у релігійному розумінні – божественного) виміру. Цим обумовлена актуальність теми даного дослідження, яка полягає у розкритті та порівнянні розуміння трансцендентного представниками філософії інтегрального традиціоналізму та православної філософської і богословської думки. Реалізуючи цю мету, ми дійшли висновків про повну сумісність та взаємодоповнення православно-богословського та інтегрально-традиціоналістського погляду на трансцендентний вимір.

Ключові слова: Інтегральний традиціоналізм, православна філософсько-богословська думка, трансцендентне, іманентне, холістичне знання, метафізика, духовні одкровення.